МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового господарства та екології
Кафедра екології

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Контефт Олена Русланівна

УДК 352.07:005.51(477.81)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОЛІЇВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ ЖИТОМИРСЬКОГО РАЙОНУ

101 Екологія
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

О. Р. Контефт
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
Доцент Борисюк Б.В.

Житомир - 2026

АНОТАЦІЯ

Контефт О. Р. Еколого-економічний аналіз стратегії розвитку Оліївської сільської ради Житомирського району. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 101 – екологія. – Поліський національний університет, Житомир, 2026.

Зміст анотації: Кваліфікаційна робота викладена на 41 сторінках друкованого тексту, містить таблиці, рисунки та додатки. Список використаних інформаційних джерел налічує 37 позицій.

Об’єктом дослідження є стратегія розвитку Оліївської сільської ради Житомирського району.

Предметом дослідження є еколого-економічні аспекти реалізації стратегії розвитку територіальної громади, зокрема екологічна складова стратегічних цілей, економічна ефективність запланованих заходів та їх відповідність принципам сталого розвитку.

Мета дослідження полягає у проведенні комплексного еколого-економічного аналізу стратегії розвитку Оліївської сільської ради, виявленні її сильних і слабких сторін, оцінці ефективності запланованих заходів та обґрунтуванні напрямів удосконалення стратегічного планування з урахуванням екологічних вимог і сучасних викликів.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: проаналізувати теоретичні основи еколого-економічного аналізу та стратегічного планування розвитку територіальних громад; дослідити структуру та зміст стратегії розвитку громади; оцінити екологічну складову стратегії; проаналізувати економічну ефективність запланованих заходів; визначити основні проблеми реалізації стратегії; розробити рекомендації щодо її вдосконалення з урахуванням принципів сталого розвитку та європейських підходів.

У Розділі 1 наведено теоретичні основи еколого-економічного аналізу

розвитку територіальних громад, розглянуто роль екологічних факторів у стратегічному плануванні та нормативно-правове забезпечення у цій сфері. У Розділі 2 представлено програму та методику дослідження, обґрунтовано підходи до проведення еколого-економічного аналізу, а також наведено загальну характеристику Оліївської сільської ради. У Розділі 3 подано результати аналізу стратегії розвитку громади, зокрема оцінено її екологічну складову, економічну ефективність, визначено проблемні аспекти та запропоновано напрями вдосконалення.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання органами місцевого самоврядування при розробці та коригуванні стратегій розвитку територіальних громад, підвищенні ефективності управління ресурсами та впровадженні принципів сталого розвитку.

Ключові слова: стратегія розвитку, територіальна громада, еколого-економічний аналіз, сталий розвиток, екологічна складова, ефективність, стратегічне планування.

SUMMARY

Konteft O. R. Ecological and Economic Analysis of the Development Strategy of Oliivska Rural Council of Zhytomyr District. – Qualification thesis manuscript.

Qualification thesis for obtaining a Bachelor’s degree in specialty 101 – Ecology. – Polissia National University, Zhytomyr, 2026.

Abstract content: The qualification thesis is presented on 41 pages of printed text and includes tables, figures, and appendices. The list of references contains 37 sources.

The object of the study is the development strategy of the Oliivska rural council of Zhytomyr district.

The subject of the study is the ecological and economic aspects of the implementation of the territorial community development strategy, including the environmental component of strategic goals, the economic efficiency of planned measures, and their compliance with the principles of sustainable development.

The aim of the research is to conduct a comprehensive ecological and economic analysis of the development strategy of the Oliivska rural council, identify its strengths and weaknesses, assess the effectiveness of the planned measures, and substantiate directions for improving strategic planning in accordance with environmental requirements and modern challenges.

To achieve this goal, the following tasks were defined: to analyze the theoretical foundations of ecological and economic analysis and strategic planning of territorial communities; to study the structure and content of the community development strategy; to assess the environmental component of the strategy; to analyze the economic efficiency of the planned measures; to identify the main problems of strategy implementation; and to develop recommendations for its improvement in line with the principles of sustainable development and European approaches.

Chapter 1 presents the theoretical foundations of ecological and economic analysis of territorial community development, including the role of environmental factors in strategic planning and the regulatory framework in this field. Chapter 2 outlines the research program and methodology, substantiates the approaches to ecological and economic analysis, and provides a general description of the Oliivska rural council. Chapter 3 presents the results of the analysis of the community development strategy, including the assessment of its environmental component, economic efficiency, identification of problem areas, and proposals for improvement.

The practical significance of the results lies in their potential use by local self-government bodies in developing and adjusting territorial community development strategies, improving resource management efficiency, and implementing the principles of sustainable development.

Keywords: development strategy, territorial community, ecological and economic analysis, sustainable development, environmental component, efficiency, strategic planning.

ЗМІСТ

ВСТУП 6
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 9
1.1. Сутність та принципи еколого-економічного аналізу 9
1.2. Роль екологічних факторів у стратегічному плануванні розвитку громад ……..…12
1.3. Нормативно-правове забезпечення стратегічного розвитку та охорони навколишнього середовища 15
РОЗДІЛ ІІ. ПРОГРАМА, МЕТОДИКА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТА ДОСЛІДЖЕННЯ 18
2.1. Програма та організація проведення дослідження 18
2.2. Методичні підходи до еколого-економічного аналізу стратегії розвитку 20
2.3. Загальна характеристика Оліївської сільської ради Житомирського району..... 23
РОЗДІЛ ІІІ. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОЛІЇВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ 26
3.1. Аналіз структури та основних напрямів стратегії розвитку громади 26
3.2. Оцінка екологічної складової стратегії розвитку 29
3.3. Економічна ефективність реалізації стратегічних заходів 31
3.4. Проблеми та напрями вдосконалення стратегії розвитку громади з урахуванням принципів сталого розвитку 33
ВИСНОВКИ 36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ 38
ДОДАТКИ 42

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах розвитку територіальних громад особливого значення набуває ефективне стратегічне планування, що забезпечує збалансований соціально-економічний розвиток та збереження природного середовища. Еколого-економічний підхід до аналізу стратегій розвитку дозволяє поєднати економічні інтереси громади з вимогами екологічної безпеки та принципами сталого розвитку. Раціональне використання ресурсів, мінімізація негативного впливу на довкілля та підвищення ефективності управлінських рішень є ключовими передумовами формування конкурентоспроможних і стійких територіальних громад.

Житомирська область має значний природно-ресурсний потенціал, що активно використовується в господарській діяльності. Водночас зростання антропогенного навантаження, деградація природних ресурсів та обмеженість фінансових можливостей громад зумовлюють необхідність удосконалення стратегічного планування їх розвитку. Оліївська сільська рада Житомирського району є прикладом територіальної громади, для якої важливим є забезпечення ефективного використання ресурсів та впровадження екологічно орієнтованих підходів у процесі реалізації стратегії розвитку.

Сучасні виклики, пов’язані з воєнним станом, трансформацією економіки та інтеграцією України до європейського простору, потребують перегляду підходів до стратегічного управління на місцевому рівні. Особливого значення набуває впровадження європейських стандартів екологічної політики, забезпечення ефективності використання ресурсів та формування стратегій розвитку, що відповідають принципам сталого розвитку та екологічної безпеки.

Таким чином, проведення еколого-економічного аналізу стратегії розвитку Оліївської сільської ради є актуальним завданням, яке дозволить оцінити ефективність стратегічних рішень, визначити їх відповідність

екологічним вимогам та обґрунтувати напрями удосконалення стратегічного планування розвитку громади.

Об'єкт дослідження. Стратегія розвитку Оліївської сільської ради Житомирського району.

Предмет дослідження. Еколого-економічні аспекти реалізації стратегії розвитку територіальної громади, зокрема екологічна складова стратегічних цілей, економічна ефективність заходів та їх відповідність принципам сталого розвитку.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є проведення комплексного еколого-економічного аналізу стратегії розвитку Оліївської сільської ради Житомирського району для визначення її ефективності та обґрунтування напрямів удосконалення з урахуванням принципів сталого розвитку.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

Проаналізувати теоретичні основи еколого-економічного аналізу та стратегічного планування розвитку територіальних громад;

Дослідити структуру та зміст стратегії розвитку Оліївської сільської ради;

Оцінити екологічну складову стратегії розвитку громади;

Проаналізувати економічну ефективність запланованих заходів;

Визначити основні проблеми реалізації стратегії розвитку;

Розробити рекомендації щодо вдосконалення стратегії розвитку громади з урахуванням принципів сталого розвитку.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема: аналітичний (для узагальнення наукових джерел), порівняльний (для оцінки різних підходів до стратегічного планування), статистичний (для аналізу економічних показників), системний (для комплексної оцінки стратегії розвитку), а також метод експертних оцінок.

Практичне значення роботи. Отримані результати можуть бути використані органами місцевого самоврядування при вдосконаленні стратегій розвитку територіальних громад, підвищенні ефективності управління ресурсами та впровадженні екологічно орієнтованих рішень. Для місцевих органів влади дослідження має значення як інструмент підвищення якості стратегічного планування. Матеріали роботи можуть бути використані у навчальному процесі закладів вищої освіти.

Наукова новизна. Наукова новизна роботи полягає у комплексному еколого-економічному підході до аналізу стратегії розвитку територіальної громади з урахуванням сучасних викликів та вимог європейської інтеграції.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 наукові праці, зокрема:

Контефт О. Р. Еколого-економічні аспекти стратегічного планування розвитку територіальних громад // Science and Information Technologies in the Modern World: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. – Наукова секція «Екологія». 2026.

Контефт О. Р. Стратегічне планування розвитку територіальних громад: екологічно орієнтований та економічно ефективний підхід // Science, Technology, and Industry in the Digital Age: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (22–24 квітня 2026 р.). – Наукова секція «Екологія». 2026.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 41 сторінок, містить таблиці та рисунки. Список використаних джерел налічує 37 найменувань.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1.Сутність та принципи еколого-економічного аналізу

Еколого-економічний аналіз є важливим інструментом дослідження взаємодії природного середовища та господарської діяльності людини. Його сутність полягає у комплексній оцінці використання природних ресурсів з урахуванням як економічної ефективності, так і екологічних наслідків. Такий підхід дозволяє визначити рівень збалансованості розвитку територій та обґрунтувати шляхи їх сталого функціонування.

У сучасних умовах зростаючого антропогенного навантаження на довкілля значення еколого-економічного аналізу суттєво підвищується. Інтенсивне використання природних ресурсів, зокрема земельних, призводить до їх виснаження, деградації та погіршення екологічного стану. Тому виникає необхідність у формуванні нових підходів до управління ресурсами, які поєднують економічні інтереси з екологічними обмеженнями.

Сутність еколого-економічного аналізу полягає у визначенні взаємозв’язків між економічними результатами діяльності та станом навколишнього природного середовища. Він передбачає оцінку витрат і вигод від використання ресурсів, врахування екологічних ризиків та визначення ефективності природоохоронних заходів. Це дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо оптимізації використання ресурсного потенціалу.

Принципи еколого-економічного аналізу базуються на системності, комплексності, збалансованості та довгостроковій орієнтації розвитку. Важливим є також принцип превентивності, який передбачає запобігання негативним екологічним наслідкам ще на етапі планування господарської діяльності. Дотримання цих принципів забезпечує ефективність управління природними ресурсами.

Таким чином, еколого-економічний аналіз виступає основою для формування політики сталого розвитку та раціонального природокористування. Його застосування дозволяє забезпечити гармонійне поєднання економічного зростання та збереження довкілля, що є ключовим завданням сучасного розвитку територій.

Огляд використаних джерел свідчить про комплексність теоретико-методичної бази дослідження, яка охоплює питання стратегічного планування, екології, управління територіальними громадами та сталого розвитку. Значна частина літератури присвячена обґрунтуванню підходів до розвитку громад у контексті децентралізації та реформування системи місцевого самоврядування [1; 4; 5].

Важливе місце займають праці, присвячені стратегічному плануванню місцевого розвитку, які визначають основні етапи, принципи та інструменти формування стратегій громад. Зокрема, практичні рекомендації щодо планування розвитку громад викладені у роботах Берданової та Вакуленка, а також Лонтки [1; 10]. Сучасні дослідження підтверджують, що стратегічне планування є ключовим інструментом забезпечення сталого розвитку територій. У цьому контексті особливу увагу приділено питанням управління розвитком об’єднаних територіальних громад в умовах децентралізації [2; 5; 37]. Значний внесок у дослідження зробили наукові праці, що розкривають особливості трансформаційних процесів у громадах. Зокрема, аналіз структурно-динамічних змін та стратегій розвитку територій дозволяє краще зрозуміти сучасні тенденції розвитку місцевого самоврядування [4].

Теоретичну основу екологічного аналізу становлять класичні праці з екології та природокористування. У роботах Білявського та Данилишина розкрито основні принципи взаємодії суспільства і природи, а також проблеми раціонального використання природних ресурсів [3; 18].

Концепція сталого розвитку, представлена у працях Дейлі та Туниці, є фундаментальною для оцінки ефективності використання земельних ресурсів. Вона передбачає гармонійне поєднання економічних, соціальних і

екологічних аспектів розвитку [6; 36].

Важливим джерелом є документи, що відображають екологічну політику держави. Зокрема, Національна екологічна політика України визначає стратегічні напрями охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів [12]. Окрему групу джерел становлять нормативно-правові акти, які регулюють розвиток територій та управління земельними ресурсами. Закон України «Про засади державної регіональної політики» та відповідні постанови Кабінету Міністрів визначають основні принципи регіонального розвитку [19; 21]. Важливе значення мають дослідження, що аналізують потреби органів місцевого самоврядування в умовах воєнного та післявоєнного періоду. Вони підкреслюють необхідність адаптації стратегічного планування до сучасних викликів [7; 11].

Методичні підходи до розробки стратегій розвитку громад детально висвітлені у працях Красноносової, Семигуліної та інших авторів. Вони пропонують сучасні інструменти аналізу та планування розвитку територій [9; 24]. Важливим є також використання проєктного підходу як інструменту реалізації стратегій розвитку громад. Дослідження Полянської та рекомендації Київської школи економіки підкреслюють ефективність такого підходу [17; 22]. Праці Пилипіва та співавторів розкривають соціально-економічні аспекти розвитку громад і підкреслюють роль соціальної відповідальності у забезпеченні сталого розвитку [14; 15].

Аналіз наукових джерел свідчить про важливість інтеграції екологічних та економічних підходів до управління територіями. Це підтверджується роботами, присвяченими збалансованому природокористуванню та екологічній політиці [35; 36]. Досвід стратегічного планування в країнах Європейського Союзу, представлений у працях Сітнікової, є важливим орієнтиром для України в умовах євроінтеграції [25].

Значну роль відіграють інформаційні ресурси та онлайн-платформи, що містять актуальні дані щодо проєктів розвитку громад та міжнародної допомоги. Зокрема, портал IFIs projects є важливим джерелом інформації [8].

Практичні приклади стратегій розвитку різних територіальних громад України дозволяють узагальнити досвід і визначити ефективні підходи до планування розвитку. Це підтверджується аналізом стратегій окремих громад [28–34]. Дослідження тенденцій розвитку громад в умовах війни підкреслює необхідність адаптації управлінських підходів до нових викликів та загроз [27]. Таким чином, використана література формує ґрунтовну науково-методичну основу дослідження та забезпечує комплексний підхід до оцінки екологічного стану землекористування. Вона дозволяє поєднати теоретичні знання з практичними аспектами управління територіальними громадами в сучасних умовах.

1.2. Роль екологічних факторів у стратегічному плануванні розвитку громад

Екологічні фактори відіграють ключову роль у формуванні стратегій розвитку територіальних громад, оскільки визначають межі та можливості використання природних ресурсів. У сучасних умовах вони виступають не лише як обмеження, а й як важливий ресурс розвитку, що забезпечує екологічну безпеку, якість життя населення та довгострокову конкурентоспроможність територій.

У процесі стратегічного планування екологічні фактори враховуються при визначенні пріоритетів розвитку, формуванні стратегічних цілей та розробці конкретних заходів. Вони впливають на вибір напрямів економічної діяльності, зокрема у сферах сільського господарства, енергетики, промисловості та туризму. Раціональне використання природних ресурсів дозволяє уникнути їх виснаження та забезпечити стійкий розвиток громади.

Важливим аспектом є інтеграція екологічних факторів у систему управління розвитком території. Це передбачає врахування стану довкілля при прийнятті управлінських рішень, проведення екологічної оцінки програм

і проєктів, а також впровадження механізмів моніторингу та контролю. Такий підхід дозволяє мінімізувати негативний вплив господарської діяльності на природне середовище.

Екологічні фактори також мають соціальний вимір, оскільки безпосередньо впливають на здоров’я населення та умови проживання. Забезпечення чистого повітря, води та ґрунтів є важливою складовою якості життя, що повинно враховуватися при стратегічному плануванні. Це підсилює значення екологічної складової у формуванні політики розвитку громад.

У контексті євроінтеграції роль екологічних факторів суттєво зростає, оскільки Україна має адаптувати свої підходи до управління природними ресурсами відповідно до стандартів Європейського Союзу. Це передбачає впровадження принципів сталого розвитку, екологічної безпеки та ресурсоефективності. У сучасних умовах відбудови України після воєнних руйнувань питання врахування екологічних факторів у розвитку територіальних громад набуває особливої актуальності. Відновлення інфраструктури, економіки та соціальної сфери має здійснюватися з урахуванням принципів сталого розвитку, щоб уникнути поглиблення екологічних проблем у майбутньому.

Екологічна складова є критично важливою при відновленні пошкоджених територій, оскільки бойові дії призвели до значного погіршення стану довкілля, включаючи забруднення ґрунтів, водних ресурсів і атмосферного повітря. Тому відбудова повинна передбачати не лише відновлення, але й екологічну реабілітацію територій.

У контексті євроінтеграції екологічні фактори набувають стратегічного значення, оскільки Україна має адаптувати своє законодавство та практики до стандартів Європейського Союзу. Це стосується управління земельними ресурсами, охорони довкілля та впровадження екологічних норм у господарську діяльність.

Врахування екологічних факторів дозволяє забезпечити ефективніше використання природних ресурсів у процесі відбудови. Раціональне землекористування, відновлення родючості ґрунтів та збереження природних екосистем є необхідними умовами довгострокового економічного розвитку.

Екологічно орієнтована відбудова сприяє підвищенню інвестиційної привабливості територій. Міжнародні партнери та фінансові інституції надають перевагу проєктам, які відповідають принципам екологічної безпеки та сталого розвитку, що відкриває додаткові можливості для залучення фінансування.

Важливим аспектом є також підвищення якості життя населення. Чисте довкілля, безпечні природні ресурси та комфортні умови проживання є ключовими чинниками соціальної стабільності та розвитку громад у післявоєнний період. У процесі відбудови необхідно враховувати ризики, пов’язані зі змінами клімату, які можуть посилювати негативні екологічні процеси. Це вимагає впровадження адаптивних підходів до управління територіями та використання ресурсів.

Євроінтеграція також передбачає впровадження сучасних інструментів екологічного управління, таких як стратегічна екологічна оцінка, екологічний моніторинг та цифрові системи управління ресурсами. Це дозволяє підвищити ефективність прийняття управлінських рішень. Таким чином, врахування екологічних факторів у процесі відбудови та євроінтеграції є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Це дозволяє не лише відновити втрачені ресурси, але й створити нову, більш ефективну та екологічно збалансовану модель розвитку.

Таким чином, екологічні фактори є невід’ємною складовою стратегічного планування розвитку територіальних громад. Їх врахування забезпечує збалансований розвиток територій, підвищення ефективності використання ресурсів та збереження природного потенціалу для майбутніх поколінь.

1.3. Нормативно-правове забезпечення стратегічного розвитку та охорони навколишнього середовища

Нормативно-правове забезпечення стратегічного розвитку та охорони навколишнього середовища в Україні формується на основі комплексної системи законодавчих і підзаконних актів, що регулюють використання природних ресурсів, територіальне планування та екологічну безпеку. Ця система забезпечує правові засади для реалізації принципів сталого розвитку на національному та місцевому рівнях [19; 21].

Важливу роль у формуванні стратегічного розвитку територій відіграє Закон України «Про засади державної регіональної політики», який визначає основні принципи планування розвитку регіонів та територіальних громад. Він встановлює необхідність узгодження місцевих стратегій із державними пріоритетами та забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку [19]. Одним із ключових інструментів інтеграції екологічних аспектів у стратегічне планування є Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку». Він регулює процедуру оцінки впливу документів державного планування на довкілля та здоров'я населення, що дозволяє враховувати екологічні ризики ще на етапі розробки стратегій і програм .

Стратегічна екологічна оцінка спрямована на забезпечення сталого розвитку шляхом інтеграції екологічних вимог у процес прийняття управлінських рішень. Вона передбачає аналіз альтернативних варіантів розвитку, громадське обговорення та врахування екологічних наслідків реалізації стратегічних документів .

Не менш важливим є Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», який встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу господарської діяльності на довкілля. Його метою є запобігання негативному впливу на природне середовище та забезпечення екологічної безпеки при реалізації проєктів розвитку .

Нормативно-правова база також включає стратегічні документи, зокрема Державну стратегію регіонального розвитку до 2027 року, яка визначає пріоритети розвитку територій з урахуванням екологічних факторів. Вона спрямована на підвищення ефективності використання ресурсів та забезпечення збалансованого розвитку регіонів [21]. Важливим елементом є Національна екологічна політика України, яка визначає стратегічні цілі у сфері охорони довкілля та раціонального природокористування [12].

У контексті євроінтеграції нормативно-правова база України поступово адаптується до вимог Європейського Союзу. Зокрема, впровадження стратегічної екологічної оцінки є частиною імплементації Угоди про асоціацію та спрямоване на гармонізацію українського законодавства з європейськими стандартами. Останні зміни до законодавства, зокрема удосконалення процедур стратегічної екологічної оцінки та створення відповідних реєстрів, сприяють підвищенню прозорості та ефективності управління екологічними процесами. Це дозволяє забезпечити більш якісне стратегічне планування розвитку територіальних громад .

Таблиця нормативно-правового забезпечення свідчить про наявність комплексної та багаторівневої системи регулювання стратегічного розвитку територіальних громад та охорони навколишнього середовища в Україні. Вона охоплює як базові закони, так і стратегічні документи та міжнародні зобов’язання, що забезпечують цілісність підходу до управління територіями.

Стратегічні документи, такі як Державна стратегія регіонального розвитку, визначають довгострокові орієнтири для громад та забезпечують узгодженість місцевих стратегій із національними пріоритетами. Це сприяє формуванню системного підходу до розвитку територій та ефективному використанню ресурсів.

Важливим аспектом є також вплив євроінтеграційних процесів, зокрема Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Вона стимулює гармонізацію українського законодавства з європейськими стандартами, що підвищує вимоги до екологічної безпеки та якості стратегічного планування.

Таблиця 1.1. **Нормативно-правове забезпечення стратегічного розвитку та охорони довкілля**

Нормативний акт	Рік	Суть регулювання	Значення для громад
Закон України «Про засади державної регіональної політики»	2015	Визначає принципи регіонального розвитку	Формує основу стратегічного планування громад
Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку»	2018	Оцінка впливу стратегій на довкілля	Забезпечує екологічну складову стратегій
Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»	2017	Оцінка впливу проєктів на природу	Запобігає негативним екологічним наслідкам
Державна стратегія регіонального розвитку до 2027 року	2020	Визначає напрями розвитку регіонів	Орієнтир для місцевих стратегій
Національна екологічна політика України	2007	Основи екологічної політики	Спрямована на охорону довкілля
Постанова ВРУ про утворення та ліквідацію районів	2020	Адміністративна реформа	Визначає територіальну основу громад
Угода про асоціацію Україна-ЄС	2014	Гармонізація законодавства	Впровадження європейських стандартів
Рекомендації ЄС щодо SEA	-	Методичні підходи до оцінки	Покращують якість планування

Джерело: сформовано автором.

Таким чином, представлена нормативно-правова база створює необхідні умови для забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Водночас ефективність її реалізації залежить від практичного впровадження на місцевому рівні, рівня інституційної спроможності громад та дотримання встановлених вимог у процесі планування та використання земельних ресурсів.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення стратегічного розвитку та охорони навколишнього середовища в Україні є багаторівневим і спрямованим на інтеграцію екологічних вимог у всі аспекти управління територіями. Воно створює основу для забезпечення сталого розвитку, ефективного використання ресурсів і підвищення екологічної безпеки на рівні територіальних громад.

РОЗДІЛ ІІ. ПРОГРАМА, МЕТОДИКА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТА ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Програма та організація проведення дослідження

Програма дослідження у межах кваліфікаційної роботи «Еколого-економічний аналіз стратегії розвитку Оліївської сільської ради Житомирського району» сформована з урахуванням сучасних вимог до комплексної оцінки розвитку територіальних громад за спеціальністю 101 Екологія. Основною метою дослідження є визначення рівня екологічної та економічної збалансованості стратегії розвитку громади.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю інтеграції екологічних факторів у процес стратегічного планування розвитку громад, особливо в умовах воєнного часу та післявоєнного відновлення. Це вимагає застосування сучасних підходів до аналізу ефективності використання природних ресурсів.

Об'єктом дослідження виступає Оліївська сільська територіальна громада Житомирського району як соціо-еколого-економічна система. Предметом дослідження є процеси формування та реалізації стратегії розвитку громади з урахуванням екологічних та економічних аспектів. Програма дослідження передбачає вирішення низки наукових завдань, серед яких аналіз структури землекористування, оцінка екологічного стану земельних ресурсів, визначення впливу господарської діяльності та оцінка ефективності стратегічного планування.

Організація дослідження базується на системному підході, який дозволяє розглядати територіальну громаду як цілісну систему, де взаємодіють природні, економічні та соціальні компоненти. Це забезпечує комплексність і обґрунтованість отриманих результатів.

У дослідженні застосовано еколого-економічний підхід, який передбачає поєднання оцінки економічної ефективності використання ресурсів із аналізом їх екологічного стану. Це дозволяє визначити рівень збалансованості розвитку громади.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові методи, зокрема аналіз, синтез, узагальнення та порівняння. Вони дозволяють систематизувати інформацію та сформувати цілісне уявлення про об’єкт дослідження.

Важливе місце займають спеціальні методи, такі як статистичний аналіз, просторовий аналіз із використанням геоінформаційних систем, а також метод індикаторів для оцінки екологічного стану території.

У процесі дослідження використовуються офіційні статистичні дані, матеріали стратегічних документів громади, нормативно-правові акти, а також результати наукових досліджень у сфері екології та управління територіями. Організація дослідження передбачає поетапне виконання робіт, починаючи зі збору інформації та закінчуючи формуванням висновків і рекомендацій. Кожен етап має чітко визначену мету та завдання.

На першому етапі здійснюється аналіз теоретичних основ еколого-економічного аналізу та нормативно-правового забезпечення розвитку громад. Це дозволяє сформувати методичну базу дослідження. Другий етап включає характеристику об’єкта дослідження, зокрема аналіз територіальних, демографічних та економічних особливостей Оліївської громади. Третій етап передбачає оцінку екологічного стану земельних ресурсів, зокрема аналіз ґрунтового покриву, рівня деградації та антропогенного навантаження. На четвертому етапі досліджується вплив господарської діяльності на стан довкілля та визначаються основні екологічні проблеми території. П’ятий етап включає оцінку ефективності використання земельних ресурсів та аналіз відповідності стратегії розвитку принципам сталого розвитку.

Завершальний етап передбачає формування рекомендацій щодо підвищення ефективності землекористування та покращення екологічного стану території громади. Особливістю дослідження є врахування сучасних викликів, зокрема впливу воєнних дій, кліматичних змін та євроінтеграційних процесів на розвиток територіальних громад.

2.2. Методичні підходи до еколого-економічного аналізу стратегії розвитку

Методичні підходи до еколого-економічного аналізу стратегії розвитку територіальних громад базуються на поєднанні економічних та екологічних інструментів оцінки, що дозволяє визначити рівень збалансованості розвитку. Такий підхід передбачає врахування не лише економічних результатів реалізації стратегії, але й її впливу на стан довкілля.

Основу методичного забезпечення становить системний підхід, який розглядає стратегію розвитку як складову частину цілісної соціо-еколого-економічної системи. Це дозволяє враховувати взаємозв'язки між різними елементами територіального розвитку та оцінювати їх вплив один на одного.

Важливим є застосування комплексного підходу, який передбачає одночасний аналіз економічних, екологічних та соціальних показників. Такий підхід дозволяє оцінити ефективність стратегії розвитку з позицій сталого розвитку та визначити її сильні і слабкі сторони. Метод індикаторів є одним із ключових інструментів еколого-економічного аналізу. Він передбачає використання системи кількісних і якісних показників, які характеризують стан довкілля, ефективність використання ресурсів та рівень соціально-економічного розвитку.

У межах дослідження використовуються такі групи індикаторів: екологічні (стан ґрунтів, рівень деградації, забруднення), економічні (ефективність використання ресурсів, продуктивність), соціальні (якість життя населення) та інтегральні (індекси сталого розвитку). Метод порівняльного аналізу дозволяє зіставити фактичні показники розвитку громади з нормативними або середніми значеннями, що дає можливість визначити рівень відхилення та оцінити ефективність реалізації стратегії.

Важливим інструментом є SWOT-аналіз, який використовується для визначення сильних і слабких сторін громади, а також можливостей і загроз її розвитку. Це дозволяє обґрунтувати стратегічні напрями розвитку з урахуванням екологічних факторів.

Застосування методу стратегічної екологічної оцінки дозволяє оцінити потенційний вплив стратегії розвитку на довкілля. Це сприяє врахуванню екологічних аспектів ще на етапі планування та прийняття управлінських рішень. Метод економічної оцінки природних ресурсів передбачає визначення їх вартості та ефективності використання. Це дозволяє враховувати екологічні витрати у процесі прийняття управлінських рішень.

Важливе значення має просторовий аналіз, який здійснюється із застосуванням геоінформаційних систем. Він дозволяє оцінити територіальні особливості землекористування та виявити просторові дисбаланси.

Метод балансового аналізу використовується для оцінки змін у структурі земельного фонду та визначення тенденцій розвитку території. Це дозволяє оцінити ефективність використання земельних ресурсів у динаміці.

У процесі дослідження також застосовується експертний метод, який передбачає залучення фахівців для оцінки складних або недостатньо формалізованих показників. Це дозволяє підвищити обґрунтованість результатів.

Метод сценарного аналізу використовується для прогнозування можливих варіантів розвитку громади з урахуванням різних факторів впливу. Це дозволяє оцінити ризики та визначити оптимальні напрями розвитку.

Важливим є використання методу моніторингу, який передбачає систематичне спостереження за станом довкілля та ефективністю реалізації стратегії. Це забезпечує своєчасне виявлення негативних тенденцій.

У контексті євроінтеграції важливим є застосування методів, що відповідають стандартам Європейського Союзу, зокрема принципам сталого розвитку, ресурсоефективності та екологічної безпеки.

Таблиця 2.2 відображає системний підхід до еколого-економічного аналізу стратегії розвитку, оскільки поєднує різні методичні інструменти, спрямовані на комплексну оцінку територіальної громади.

Аналіз змісту таблиці показує, що ключову роль відіграють системний та комплексний підходи, які формують методологічну основу дослідження.

Вони забезпечують інтеграцію економічних і екологічних показників та дозволяють оцінити розвиток громади з позицій сталості. Використання методу індикаторів і порівняльного аналізу сприяє отриманню об'єктивних і кількісно обґрунтованих результатів.

Таблиця 2.2. **Методичні підходи до еколого-економічного аналізу стратегії розвитку**

Методичний підхід	Суть методу	Інструменти	Застосування	Очікуваний результат
Системний підхід	Розгляд громади як цілісної системи	Комплексний аналіз	Аналіз взаємозв'язків	Повна картина розвитку
Комплексний підхід	Поєднання економічних і екологічних показників	Індикатори	Оцінка сталого розвитку	Збалансованість рішень
Метод індикаторів	Використання системи показників	Статистика, індекси	Оцінка стану ресурсів	Кількісна оцінка
Порівняльний аналіз	Порівняння з нормами	Бенчмаркінг	Виявлення відхилень	Оцінка ефективності
SWOT-аналіз	Визначення сильних і слабких сторін	Аналітичні матриці	Стратегічне планування	Визначення пріоритетів
Стратегічна екологічна оцінка	Аналіз впливу на довкілля	SEA	Оцінка стратегій	Зниження ризиків
Економічна оцінка ресурсів	Визначення вартості ресурсів	Розрахунки	Управління ресурсами	Раціональне використання
Просторовий аналіз	Аналіз територій	GIS	Картографування	Виявлення дисбалансів
Балансовий метод	Оцінка змін у структурі земель	Статистика	Аналіз динаміки	Контроль використання
Експертний метод	Залучення фахівців	Опитування	Оцінка складних показників	Підвищення точності
Сценарний аналіз	Прогноз розвитку	Моделювання	Планування	Оцінка ризиків
Моніторинг	Системне спостереження	Дані спостережень	Контроль стану	Своєчасне реагування

Джерело: сформовано автором.

Важливим є застосування інструментів стратегічного планування, таких як SWOT-аналіз, сценарний аналіз та стратегічна екологічна оцінка. Вони дозволяють не лише оцінити поточний стан, але й визначити перспективи

розвитку громади, враховуючи можливі ризики та загрози. Це підвищує якість управлінських рішень та сприяє формуванню ефективної стратегії.

Представлені у таблиці методичні підходи забезпечують комплексний і багаторівневий аналіз стратегії розвитку територіальної громади. Їх використання дозволяє врахувати взаємозв'язки між економічними, екологічними та соціальними аспектами розвитку та сформувати науково обґрунтовані рекомендації щодо підвищення ефективності управління територією.

Таким чином, методичні підходи до еколого-економічного аналізу стратегії розвитку територіальних громад є комплексними та багатокомпонентними. Їх застосування дозволяє забезпечити об'єктивну оцінку ефективності розвитку громади та сформувати науково обґрунтовані рекомендації щодо її подальшого розвитку.

2.3. Загальна характеристика Оліївської сільської ради Житомирського району

Оліївська сільська територіальна громада Житомирського району Житомирської області є складовою адміністративно-територіальної системи регіону, сформованою внаслідок реформи децентралізації. Вона об'єднує низку сільських населених пунктів і виконує функції місцевого самоврядування, забезпечуючи управління соціально-економічним розвитком території.

Громада має вигідне географічне розташування у межах Житомирського району, що сприяє розвитку транспортних зв'язків та інтеграції у регіональну економічну систему. Близькість до обласного центру підвищує її інвестиційну привабливість та забезпечує доступ до ринків збуту.

Площа громади становить 302,3 км², що визначає її як територіально значну адміністративну одиницю з різноманітною структурою землекористування. Значна площа створює потенціал для розвитку різних видів господарської діяльності. Чисельність населення громади становить

близько 8,2 тис. осіб, що характеризує її як середню за розмірами сільську громаду. Демографічна структура впливає на рівень трудових ресурсів і розвиток економіки. До складу громади входить 21 село, що обумовлює поліцентричний характер розвитку території. Така структура потребує ефективної системи управління та координації між населеними пунктами.

Адміністративним центром громади є село Оліївка, яке виконує функції управлінського та інфраструктурного ядра. Тут зосереджені органи місцевого самоврядування, соціальні установи та основні елементи інфраструктури. Територія громади розташована у межах Поліської природно-кліматичної зони, що визначає її природні умови. Клімат є помірно-континентальним, із достатньою кількістю опадів, що сприяє розвитку сільського господарства.

Ґрунтовий покрив представлений переважно дерново-підзолистими та сірими лісовими ґрунтами, які характеризуються середнім рівнем родючості. Це визначає специфіку аграрного використання земель і потребу в агротехнічних заходах. Структура земельного фонду громади має аграрну спрямованість, оскільки близько 70% території займають сільськогосподарські угіддя. Це формує основу економічної діяльності громади. Лісові масиви займають близько 20% території та виконують важливі екологічні функції. Вони забезпечують збереження біорізноманіття, регулювання клімату та захист ґрунтів від ерозії.

Забудовані території становлять близько 7% площі громади і представлені житловою та виробничою забудовою. Вони формують соціально-економічну інфраструктуру громади.

На рисунку 2.1 подано карту Оліївської територіальної громади Житомирського району, яка відображає її просторове розташування, адміністративні межі та систему населених пунктів. Картографічне представлення території дозволяє визначити просторові передумови еколого-економічного розвитку громади та оцінити її місце в регіональній системі розселення.

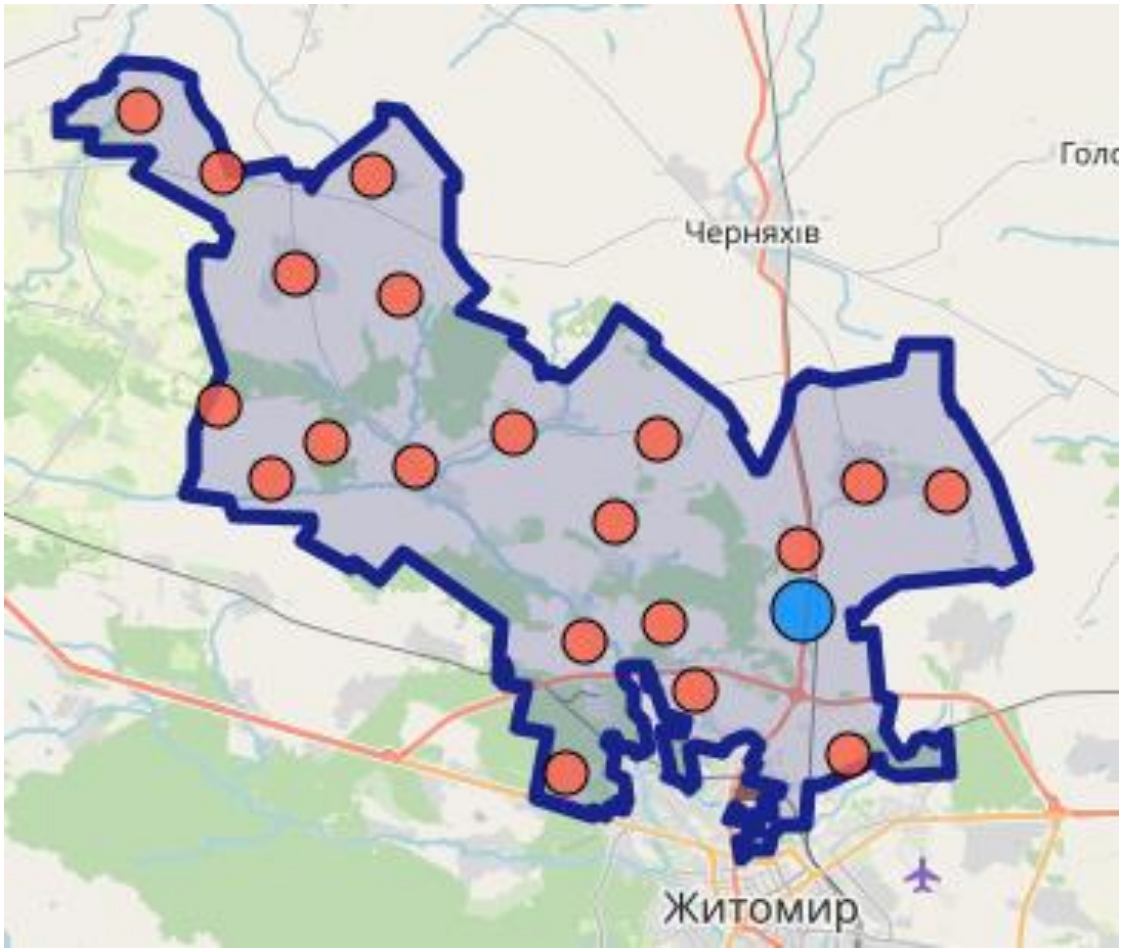

Рис. 2.1. **Карта Оліївської громади**

Карта ілюструє структуру землекористування та розміщення населених пунктів відносно адміністративного центру - села Оліївка, що є важливим з погляду доступності ресурсів, інфраструктури та управлінських послуг. Просторові зв’язки між населеними пунктами формують умови для розвитку господарської діяльності та ефективного використання земельних ресурсів.

Особливу увагу на карті приділено природним компонентам території, зокрема лісовим масивам, сільськогосподарським угіддям і водним об’єктам, які становлять основу природно-ресурсного потенціалу громади.

Оліївська територіальна громада характеризується значним природно-ресурсним потенціалом, аграрною спрямованістю економіки та наявністю важливих екологічних компонентів. Її територіальні та природні особливості створюють як можливості, так і обмеження для сталого розвитку, що необхідно враховувати при формуванні стратегічних рішень.

РОЗДІЛ ІІІ. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОЛІЇВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ

3.1. Аналіз структури та основних напрямів стратегії розвитку громади

У сучасних умовах розвитку територіальних громад особливого значення набуває стратегічне планування як інструмент забезпечення ефективного управління ресурсами та досягнення сталого розвитку. Еколого-економічний аналіз стратегій розвитку дозволяє оцінити їх відповідність сучасним викликам, зокрема необхідності збереження природного потенціалу та підвищення економічної ефективності.

Актуальність проведення такого аналізу зумовлена посиленням антропогенного навантаження на довкілля, а також необхідністю інтеграції екологічних факторів у процес прийняття управлінських рішень. У цьому контексті важливо дослідити, наскільки стратегія розвитку громади враховує екологічні обмеження та сприяє раціональному використанню природних ресурсів.

Стратегія розвитку Оліївської сільської ради є ключовим документом, що визначає пріоритети, цілі та напрями розвитку громади на довгострокову перспективу. Вона відображає бачення майбутнього території та формує основу для реалізації конкретних заходів і проєктів. Еколого-економічний аналіз структури стратегії дозволяє оцінити її внутрішню логіку, узгодженість між різними елементами та ефективність запропонованих напрямів розвитку. Особливу увагу при цьому приділено інтеграції екологічної складової у стратегічні та оперативні цілі.

Таблиця 3.1 відображає структурну логіку формування стратегії розвитку Оліївської територіальної громади та демонструє взаємозв’язок між її ключовими елементами. Вона дозволяє комплексно оцінити, яким чином

стратегічне планування інтегрує економічні та екологічні аспекти розвитку території.

Таблиця 3.1. **Структура та основні напрями стратегії розвитку Оліївської територіальної громади**

Структурний елемент стратегії	Зміст	Основні напрями	Еколого-економічне значення
Стратегічне бачення	Формування довгострокового розвитку громади	Сталий розвиток, підвищення якості життя	Визначає баланс між економікою та екологією
Стратегічні цілі	Ключові цілі розвитку	Економічне зростання, розвиток інфраструктури	Забезпечує ефективне використання ресурсів
Оперативні цілі	Конкретизація стратегічних завдань	Розвиток агросектору, екологізація виробництва	Сприяє зменшенню екологічного навантаження
Завдання	Практичні кроки реалізації	Проєкти, програми, заходи	Реалізація екологічних ініціатив
Проєкти розвитку	Інвестиційні та соціальні проєкти	Інфраструктура, енергозбереження	Підвищення ефективності ресурсів
Індикатори	Показники оцінки	Екологічні, економічні, соціальні	Моніторинг сталого розвитку
Моніторинг і оцінка	Контроль реалізації	Аналіз результатів	Своєчасне реагування на зміни
Фінансування	Джерела ресурсів	Бюджет, гранти, інвестиції	Забезпечує реалізацію стратегії

Джерело: сформовано автором.

Аналіз структури стратегії свідчить, що її основою є стратегічне бачення, яке визначає довгострокові орієнтири розвитку громади. Саме на цьому рівні закладаються принципи сталого розвитку, що передбачають збалансування економічного зростання та охорони довкілля.

Стратегічні цілі конкретизують бачення розвитку та визначають ключові напрями діяльності громади. Вони орієнтовані на економічне зростання, розвиток інфраструктури та підвищення якості життя населення, що формує основу для ефективного використання ресурсного потенціалу.

Оперативні цілі деталізують стратегічні пріоритети та спрямовані на реалізацію конкретних заходів. Важливою їх особливістю є орієнтація на

екологізацію господарської діяльності, що сприяє зниженню негативного впливу на довкілля.

Завдання стратегії є практичним інструментом реалізації визначених цілей. Вони передбачають впровадження конкретних проєктів і заходів, спрямованих на розвиток території та вирішення екологічних проблем.

Проєкти розвитку відіграють ключову роль у реалізації стратегії, оскільки забезпечують практичне втілення стратегічних рішень. Особлива увага приділяється інфраструктурним проєктам та заходам з енергозбереження, що мають значний еколого-економічний ефект. Система індикаторів дозволяє оцінити ефективність реалізації стратегії та рівень досягнення поставлених цілей. Використання екологічних, економічних і соціальних показників забезпечує комплексний підхід до оцінки розвитку громади.

Моніторинг і оцінка є важливими елементами управління стратегією, оскільки дозволяють контролювати процес її реалізації та своєчасно виявляти відхилення. Це забезпечує можливість оперативного коригування управлінських рішень. Фінансове забезпечення стратегії визначає можливості її реалізації. Використання різних джерел фінансування, зокрема бюджетних коштів, грантів і інвестицій, дозволяє забезпечити необхідний рівень ресурсного забезпечення.

Загалом структура стратегії відповідає сучасним підходам до стратегічного планування, які передбачають системність, комплексність і орієнтацію на результат. Це створює передумови для ефективного управління розвитком громади. Важливим аспектом є інтеграція екологічної складової у всі елементи стратегії. Це дозволяє враховувати екологічні фактори на всіх етапах планування та реалізації розвитку. Аналіз таблиці свідчить, що стратегія розвитку громади має чітко визначену структуру та логіку реалізації. Це забезпечує узгодженість між різними рівнями планування та підвищує ефективність управління.

Водночас ефективність реалізації стратегії значною мірою залежить від

рівня інституційної спроможності громади та здатності органів місцевого самоврядування забезпечити її виконання. Особливу роль відіграє залучення громадськості та заінтересованих сторін до процесу реалізації стратегії. Це сприяє підвищенню прозорості та ефективності управлінських рішень.

Таким чином, аналіз структури та основних напрямів стратегії розвитку Оліївської територіальної громади свідчить про її відповідність принципам сталого розвитку. Вона створює основу для ефективного використання ресурсів, збереження довкілля та підвищення якості життя населення.

3.2. Оцінка екологічної складової стратегії розвитку

Оцінка екологічної складової стратегії розвитку територіальної громади є важливим етапом визначення її відповідності принципам сталого розвитку. Вона дозволяє встановити, наскільки екологічні аспекти інтегровані у стратегічні документи та чи забезпечується баланс між економічним зростанням і збереженням довкілля.

У сучасних умовах зростаючого антропогенного навантаження на природні ресурси особливо важливим є включення екологічних пріоритетів у процес стратегічного планування. Це дає змогу не лише мінімізувати негативний вплив на довкілля, але й підвищити ефективність використання ресурсів. Екологічна складова стратегії розвитку громади охоплює різні елементи, зокрема стратегічне бачення, цілі, проєкти, індикатори та систему моніторингу. Її аналіз дозволяє оцінити рівень екологізації управлінських рішень. Аналіз таблиці 3.2 свідчить, що на рівні стратегічного бачення екологічна складова врахована достатньо повно. Наявність принципів сталого розвитку та орієнтація на екологічні цілі формують позитивну основу для подальшої реалізації стратегії та визначають її загальну спрямованість.

Водночас на рівні стратегічних цілей інтеграція екологічних пріоритетів оцінюється як середня. Це означає, що хоча екологічні аспекти враховані, їх роль не є домінуючою, що може обмежувати досягнення довгострокових

екологічних результатів.

Таблиця 3.2**. Оцінка екологічної складової стратегії розвитку Оліївської територіальної громади**

Елемент стратегії	Екологічна складова	Рівень врахування	Індикатори	Оцінка
Стратегічне бачення	Наявність принципів сталого розвитку	Високий	Екологічні цілі	Позитивна
Стратегічні цілі	Інтеграція екологічних пріоритетів	Середній	Зменшення навантаження	Потребує посилення
Оперативні цілі	Екологізація заходів	Середній	Енергоефективність	Частково враховано
Проєкти	Екологічні проєкти	Середній	Зелені ініціативи	Недостатньо
Індикатори	Екологічні показники	Низький	Моніторинг стану	Потребує розширення
Моніторинг	Контроль довкілля	Середній	Регулярність оцінки	Потребує вдосконалення
Фінансування	Екоінвестиції	Низький	Обсяг фінансування	Обмежений

Джерело: сформовано автором.

Оперативні цілі стратегії частково відображають екологізацію господарської діяльності, зокрема через заходи з енергоефективності. Проте їх реалізація потребує більш чіткої прив’язки до конкретних екологічних показників і результатів.

Особливу увагу слід звернути на проєкти розвитку, де рівень екологічної складової оцінюється як недостатній. Обмежена кількість «зелених» ініціатив свідчить про необхідність активізації екологічно орієнтованих проєктів, спрямованих на збереження природних ресурсів.

Система індикаторів є одним із найслабших елементів екологічної складової стратегії. Низький рівень використання екологічних показників ускладнює об’єктивну оцінку стану довкілля та ефективності реалізації стратегії.

Моніторинг екологічного стану території здійснюється, проте потребує вдосконалення. Зокрема, необхідно забезпечити регулярність оцінки та

використання сучасних інструментів збору і аналізу даних.

Фінансове забезпечення екологічних заходів є обмеженим, що негативно впливає на реалізацію екологічної складової стратегії. Низький рівень екоінвестицій свідчить про необхідність залучення додаткових ресурсів, зокрема грантових коштів та міжнародної допомоги.

Загалом аналіз показує, що екологічна складова стратегії розвитку Оліївської територіальної громади має позитивну основу, але потребує суттєвого посилення на рівні практичної реалізації. Це стосується розширення системи індикаторів, активізації екологічних проєктів та підвищення рівня фінансування природоохоронних заходів.

3.3. Економічна ефективність реалізації стратегічних заходів

Економічна ефективність реалізації стратегічних заходів є ключовим критерієм оцінки результативності стратегії розвитку територіальної громади. Вона відображає ступінь досягнення поставлених цілей через оптимальне використання ресурсів та отримання максимального соціально-економічного ефекту.

У контексті Оліївської територіальної громади економічна ефективність визначається рівнем використання земельних, фінансових і трудових ресурсів. Висока частка сільськогосподарських угідь формує основу економічної діяльності, що забезпечує стабільні доходи громади. Реалізація стратегічних заходів спрямована на розвиток аграрного сектору, модернізацію інфраструктури та підвищення енергоефективності. Ці напрями дозволяють підвищити продуктивність господарства та зменшити витрати ресурсів.

Одним із важливих показників економічної ефективності є зростання доходів місцевого бюджету. Реалізація інвестиційних проєктів та розвиток підприємницької діяльності сприяють збільшенню податкових надходжень і фінансової спроможності громади.

Важливим аспектом є підвищення ефективності використання земельних ресурсів. Раціональне землекористування, впровадження сучасних агротехнологій і оптимізація структури посівів сприяють зростанню врожайності та економічної віддачі. Значний вплив на економічну ефективність мають інфраструктурні проєкти, зокрема розвиток транспортної, енергетичної та соціальної інфраструктури. Вони створюють умови для залучення інвестицій і розвитку бізнесу.

Реалізація заходів з енергоефективності дозволяє зменшити витрати на енергоресурси та підвищити економічну стійкість громади. Це є важливим фактором у контексті сучасних економічних викликів. Водночас економічна ефективність реалізації стратегії залежить від рівня залучення інвестицій. Недостатній обсяг інвестиційних ресурсів може обмежувати можливості реалізації стратегічних заходів.

Важливим чинником є також ефективність управління фінансовими ресурсами. Раціональне планування бюджету та використання фінансових інструментів дозволяє підвищити результативність реалізації стратегії. Економічна ефективність тісно пов’язана з екологічною складовою розвитку. Впровадження екологічно орієнтованих технологій дозволяє не лише зменшити негативний вплив на довкілля, але й підвищити економічну ефективність у довгостроковій перспективі. У сучасних умовах воєнного часу та економічної нестабільності важливим є забезпечення адаптивності економіки громади. Це передбачає диверсифікацію джерел доходів та підвищення стійкості до зовнішніх викликів.

Економічна ефективність реалізації стратегічних заходів в Оліївській територіальній громаді характеризується середнім рівнем із потенціалом до зростання. Її підвищення можливе за рахунок активізації інвестиційної діяльності, впровадження інноваційних технологій та оптимізації використання ресурсів.

3.4. Проблеми та напрями вдосконалення стратегії розвитку громади з урахуванням принципів сталого розвитку

Аналіз стратегії розвитку Оліївської територіальної громади дозволяє виявити низку проблем, що стримують досягнення її повної еколого-економічної ефективності. Однією з ключових є недостатній рівень інтеграції екологічної складової у всі елементи стратегічного планування, що обмежує можливості забезпечення збалансованого розвитку території.

Суттєвою проблемою є високий рівень антропогенного навантаження на земельні ресурси, зумовлений значною часткою сільськогосподарських угідь і високим рівнем розораності. Це призводить до розвитку деградаційних процесів, зокрема ерозії та виснаження ґрунтів.

Недостатній рівень впровадження екологічно орієнтованих технологій у сільському господарстві також є важливим стримуючим фактором. Використання традиційних методів обробітку ґрунту без урахування сучасних вимог сталого розвитку сприяє погіршенню екологічного стану території.

Проблемним є і фінансове забезпечення екологічних заходів. Обмеженість ресурсів не дозволяє в повному обсязі реалізувати проєкти, спрямовані на охорону довкілля та відновлення природних ресурсів. Окремої уваги потребує система моніторингу стану довкілля, яка на даний час є недостатньо розвиненою. Відсутність чіткої системи індикаторів та регулярного збору даних ускладнює оцінку ефективності реалізації стратегії.

Важливою проблемою є також недостатній рівень залучення громадськості до процесу стратегічного планування. Це обмежує можливості врахування інтересів різних груп населення та знижує ефективність реалізації стратегічних рішень.

У контексті євроінтеграції викликом є необхідність гармонізації стратегії розвитку громади з європейськими стандартами. Це вимагає впровадження нових підходів до управління ресурсами та підвищення рівня

екологічної відповідальності.

Серед напрямів вдосконалення стратегії розвитку громади ключове місце займає посилення екологічної складової. Це передбачає інтеграцію екологічних критеріїв у всі етапи планування та реалізації стратегічних заходів. Необхідним є впровадження сучасних ґрунтозахисних технологій, які дозволять зменшити деградаційні процеси та підвищити родючість ґрунтів. До таких технологій належать мінімальний обробіток ґрунту, агролісомеліорація та сівозміни.

Важливим напрямом є розвиток системи екологічного моніторингу із використанням сучасних цифрових технологій. Це дозволить підвищити ефективність управління та своєчасно реагувати на негативні зміни. Підвищення рівня фінансування екологічних заходів є необхідною умовою реалізації стратегії.

Доцільним є також активізація участі громадськості у процесі стратегічного планування. Це сприятиме підвищенню прозорості управління та формуванню відповідального ставлення до використання природних ресурсів. У контексті сталого розвитку важливим є забезпечення балансу між економічними, екологічними та соціальними інтересами. Це передбачає комплексний підхід до управління територією та врахування довгострокових наслідків прийнятих рішень.

Аналіз таблиці 3.4 свідчить, що ключові проблеми розвитку Оліївської територіальної громади мають комплексний характер і охоплюють як екологічні, так і економічні та управлінські аспекти. Високий рівень розораності та значна частка еродованих земель вказують на інтенсивне використання природних ресурсів, що створює ризики для довгострокової продуктивності території. Запропоновані напрями вдосконалення, зокрема оптимізація структури земель та впровадження ґрунтозахисних технологій, є обґрунтованими та спрямованими на зменшення деградаційних процесів.

Таблиця 3.4. **Напрями вдосконалення стратегії розвитку Оліївської територіальної громади з урахуванням принципів сталого розвитку**

Проблема	Напрям вдосконалення	Конкретні заходи (Оліївська ТГ)	Очікуваний результат	Індикатори
Висока розораність (≈65%)	Оптимізація структури земель	Зменшення площ ріллі, залуження деградованих ділянок	Зниження деградації ґрунтів	Частка ріллі, %
Ерозійні процеси (≈25%)	Впровадження ґрунтозахисних технологій	Контурне землеробство, лісосмуги, no-till	Зменшення ерозії	Площа еродованих земель, %
Низька частка еко-проєктів	Розвиток зелених ініціатив	Проєкти з озеленення, відновлення лісів	Покращення екологічного стану	Кількість еко-проєктів
Слабка система моніторингу	Цифровізація управління	Впровадження GIS та систем моніторингу	Підвищення контролю	Наявність системи моніторингу
Недостатнє фінансування	Залучення інвестицій	Гранти ЄС, міжнародні програми	Збільшення фінансування	Обсяг інвестицій
Низька енергоефективність	Енергомодернізація	Термомодернізація об’єктів, ВДЕ	Зниження витрат енергії	Споживання енергії
Низька екологічна свідомість	Освітні програми	Екоосвіта населення	Формування екокультури	Рівень обізнаності
Вплив кліматичних змін	Адаптаційні заходи	Зміна структури посівів, водозбереження	Підвищення стійкості	Втрати врожаю

Джерело: сформовано автором.

Важливим напрямом є розвиток екологічних ініціатив та підвищення ролі «зелених» проєктів у структурі стратегії. Низька частка таких проєктів свідчить про недостатню інтеграцію екологічної складової у практичну діяльність громади. Запропоновані заходи, зокрема озеленення та відновлення лісів, сприятимуть покращенню екологічного стану та підвищенню екологічної стійкості території.

Аналіз також показує, що значною проблемою є недостатній рівень інституційного забезпечення, зокрема слабка система моніторингу та обмежене фінансування. Впровадження цифрових інструментів управління, таких як GIS, а також залучення міжнародних інвестицій і грантів дозволить підвищити ефективність управління ресурсами та забезпечити реалізацію стратегічних заходів.

ВИСНОВКИ

1 У кваліфікаційній роботі здійснено еколого-економічний аналіз передумов формування стратегії розвитку Оліївської сільської територіальної громади Житомирського району за спеціальністю 101 Екологія. Дослідження було спрямоване на оцінку природно-ресурсного потенціалу громади, визначення екологічних обмежень та формування рекомендацій для розробки ефективної стратегії розвитку.

2 Встановлено, що Оліївська територіальна громада має значний земельний ресурс та аграрну спрямованість економіки. Висока частка сільськогосподарських угідь (близько 70%) та рівень розораності (близько 65%) формують основу економічного розвитку, але водночас створюють підвищене антропогенне навантаження на довкілля.

3 Оцінка екологічного стану території показала, що він загалом є задовільним, однак має низку проблемних аспектів. Зокрема, значна частина земель піддається ерозійним процесам, а наявність деградованих ґрунтів потребує впровадження заходів з їх відновлення та раціонального використання.

4 Аналіз підходів до стратегічного планування засвідчив необхідність інтеграції екологічної складової у всі елементи майбутньої стратегії розвитку громади. Особливо важливим є врахування екологічних факторів на етапі формування цілей, завдань та проєктів розвитку.

5 Визначено, що економічний розвиток громади має ґрунтуватися на принципах сталого використання природних ресурсів. Це передбачає поєднання підвищення економічної ефективності з мінімізацією негативного впливу на довкілля.

6 У роботі виявлено основні проблеми, які необхідно врахувати при розробці стратегії, зокрема високий рівень розораності, розвиток деградаційних процесів, недостатній рівень екологізації господарської діяльності та обмеженість фінансових ресурсів.

7 Обґрунтовано напрями вдосконалення стратегічного планування

розвитку громади. До них належать оптимізація структури землекористування, впровадження ґрунтозахисних технологій, розвиток екологічних проєктів, удосконалення системи моніторингу та залучення інвестицій.

8 Особливу увагу приділено необхідності врахування євроінтеграційних процесів, що передбачає впровадження екологічних стандартів Європейського Союзу та сучасних інструментів управління територіями.

9 Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані у роботі рекомендації можуть бути використані органами місцевого самоврядування Оліївської територіальної громади у процесі розробки стратегії розвитку. Їх застосування сприятиме підвищенню якості стратегічного планування та забезпеченню збалансованого розвитку території.

10Проведене дослідження створює науково-методичну основу для формування стратегії розвитку Оліївської територіальної громади з урахуванням принципів сталого розвитку, що дозволить забезпечити ефективне використання ресурсів та збереження довкілля у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку : практичний посібник. Київ : ТОВ «София-А», 2012. 88 с.

2. Білоус С. П., Яшник Т. О. Стратегічне планування та управління розвитком об'єднаних територіальних громад. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 5. URL: https://nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/6433 (дата звернення: 16.04.2026).

3. Білявський Г. О. Основи екології : навч. посіб. Київ : Либідь, 2006. 408 с.

4. Гарасим П. М., Гринишин Г. М., Березовська Н. І. Структурно-динамічні зміни та стратегія розвитку об'єднаних територіальних громад у контексті децентралізаційних процесів. Ефективність державного управління. 2022. № 70–71. С. 23–28.

5. Данкевич В. Є., Захаріна О. В., Шевчук А. В., Ловинюк О. Г. Стратегічне планування розвитку громад в контексті реформи децентралізації. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2022. № 11. URL: https://nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/708 (дата звернення: 16.04.2026).

6. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку / пер. з англ. Київ : Інтелсфера, 2002. 312 с.

7. Дослідження потреб і пріоритетів органів місцевого самоврядування України. Надання послуг у воєнний та післявоєнний період. Рада Європи, 2023. URL: https://rm.coe.int (дата звернення: 16.04.2026).

8. IFIs projects. Портал реєстру проєктів, які реалізуються із залученням коштів міжнародних фінансових організацій. URL: https://proifi.gov.ua (дата звернення: 16.04.2026).

9. Красноносова О. М., Семигуліна І. Б., Ярошенко І. В. Методичне забезпечення організації розробки стратегії розвитку міських територіальних громад в Україні. Economic synergy. 2022. № 4. С. 42–64.

10. Лонтка К. Стратегічне планування. Суми / Люблін. Ч. 2. 2012. URL: http://www.sumynews.com (дата звернення: 16.04.2026).

11. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : аналіт. доп. / за ред. В. Г. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 54 с.

12. Національна екологічна політика України: стратегічні оцінки і рекомендації / за ред. В. Шевчука. Київ, 2007. 57 с.

13. Пелепишин С. В. Розробка стратегії розвитку сільської громади (на прикладі Поторицької сільської ради). 2020. URL: http://elartu.tntu.edu.ua (дата звернення: 16.04.2026).

14. Пилипів Н. І., П'ятничук І. Д., Сологуб С. І. Класифікація стратегій соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 2020. Vol. 7, № 3. С. 27–35.

15. Пилипів Н. І., П'ятничук І. Д., Сологуб С. І. Концепція соціальної відповідальності ОТГ у контексті сталого розвитку. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Економіка. 2018. С. 36–42.

16. Пилипів Н. І., П'ятничук І. Д., Сологуб С. І. Роль стратегії соціально-економічного розвитку ОТГ в контексті зміни підходів до регіонального розвитку в Україні. 2021. URL: http://dspace.mnau.edu.ua (дата звернення: 16.04.2026).

17. Полянська А., Запухляк І. Проєктна діяльність як інструмент розвитку територіальних громад. Університетські наукові записки. 2021. № 1 (79). С. 160–170.

18. Природно-ресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку і трансформацій / за ред. Б. М. Данилишина. Київ : ЗАТ «Нічлава», 2006. 704 с.

19. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 16.04.2026).

20. Про утворення та ліквідацію районів : Постанова Верховної Ради України від 17.07.2020 № 807-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 16.04.2026).

21. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку України до 2027 р.: Постанова КМУ від 05.08.2020 № 695. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 16.04.2026).

22. Проєктний підхід в громадах. Рекомендації для керівництва громади. Київська школа економіки, 2023. URL: https://kse.ua (дата звернення: 16.04.2026).

23. Савельєва С. О., Касич А. О. Розробка стратегії розвитку громади. 2020. URL: https://er.knutd.edu.ua (дата звернення: 16.04.2026).

24. Семигуліна І., Ярошенко І., Красноносова О., Козирєва О. Програмно-проєктний підхід до управління розвитком громад. 2022. С. 352–364.

25. Сітнікова Н. П. Досвід стратегічного планування сталого розвитку у країнах ЄС. 2012. URL: http://www.economy.in.ua (дата звернення: 16.04.2026).

26. Словник термінів з управління проєктами PMI. 2022. URL: https://pmiukraine.org (дата звернення: 16.04.2026).

27. Сторонянська І., Максименко А. Тенденції розвитку громад в умовах війни. 2022. URL: https://decentralization.gov.ua (дата звернення: 16.04.2026).

28. Стратегія розвитку Брошнів-Осадської територіальної громади до 2028 року. URL: https://broshniv.info (дата звернення: 16.04.2026).

29. Стратегія розвитку Верхнянської територіальної громади на 2017–2027 роки. URL: https://dosvit.org.ua (дата звернення: 16.04.2026).

30. Стратегія розвитку Витвицької територіальної громади до 2028 року. URL: https://vytvytska-gromada.gov.ua (дата звернення: 16.04.2026).

31. Стратегія розвитку Долинської територіальної громади до 2028 року. URL: http://pleddg.org.ua (дата звернення: 16.04.2026).

32. Стратегія розвитку Калуської територіальної громади на 2022–2030 роки. URL: https://kalushcity.gov.ua (дата звернення: 16.04.2026).

33. Стратегія розвитку Новицької територіальної громади до 2028 року. URL: https://novotg.gov.ua (дата звернення: 16.04.2026).

34. Стратегічний план розвитку Спаської територіальної громади на 2020–2027 роки. URL: http://spaska.gromada.org.ua (дата звернення: 16.04.2026).

35. Туниця Т. Ю. Економічна політика збалансованого природокористування у контексті глобалізаційних процесів. Науковий вісник. 2007. Вип. 17.7. С. 118–126.

36. Туниця Т. Ю. Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст : підручник. Київ : Знання, 2008. 300 с.

37. Хитько М. М., Кулик А. В. Стратегічне планування розвитку територіальних громад в умовах євроінтеграції. 2023. URL: https://nayka.com.ua (дата звернення: 16.04.2026).